

APNENICE V VEŠTRU PRI STARI LOKI

Lansko leto smo v Loških razgledih zvedeli marsikaj o apnenicah na Praprotnem v Selški dolini. Apnarska obrt pa je še danes doma tudi v Veštru blizu Stare Loke in o njej tokrat nekaj več.

V Veštru je danes le ena apnenica, v kateri še žgejo apno. Sedaj je to komunalen obrat, pred drugo svetovno vojno pa je bila srenjska; stoji namreč na srenjskem svetu. Poznana je tudi pod imenom *apnenica pri Pankeln*. Stalnega lastnika ni imela, pač pa so jo dajali v najem. Apno so tod začeli kuhati že pred letom 1880. Do leta 1926 so apnenico vsakokrat sproti postavili in jo, ko je bilo apno kuhano, spet podrli do dna.

Apnenico so napravili tako, da so znotraj zložili surovo opeko in jo zunaj zapletli s koli. Opeka se je pri tem sežgala in dvojno delo je bilo opravljeno v eni sapi. Takim apnenicam pravijo poljske peči. Seyeda je kuhanje apna na tak način precej zamudno in težavno. Leta 1926 so apnenico pozidali. Lonec je iz opeke, zunaj obdaja apnenico zaplet iz kostanjevih kolov, ki stojijo tesno drug ob drugem. Koli so zvezani z železnimi vrvmi. Med zidanim loncem in kostanjevim zapletom je okoli 70 cm debela plast sežgane ilovice, ki zapre zraku pot v lonec. Obod je potemtakem debel blizu enega metra. Apnenica je visoka in široka po 3,60 m in je v vsej širini enakomerno široka. Zidana je še enostavno, boljše rečeno, primitivno; boljše so namreč apnenice, ki so spodaj in zgoraj ožje kot v sredini. V apnenico pri Pankeln spravijo okoli 50 ton kamna, ki da od 19 do 20 ton apna. Apnenica gori 4 do 5 dni in požre 60 do 70 m³ smrekovih drv. Navadno kurijo z odpadki, največ pa s tramovi in deskami starih ostrešij.

Da postavljanje apnenice ni tako preprosta stvar, smo zvedeli že v lanski številki Loških razgledov. Pri tej apnenici pa ni važna le spretnost pri postavljanju oboka, marveč mora apnar dobro poznati tudi kamen, ki ima tu posebne muhavosti. Tri vrste kamna mi je naštel Jože Kalan, ki postavlja apnenice. Nekaj je takega, ki se mirno kuha, drugi se z manjšim pokom razleti v dva kosa, ko se počeno ogreje, in se nato mirno kuha naprej, tretji, najnevarnejši, pa se s precejšnjim pokom razdrobi v droben pesek, ko ga dodobra obližejo plameni. Kaj lahko spoznamo, da je nevarno za apnenico, če pride več blokov slednje vrste kamna v obok, ki mora nositi nad seboj težo blizu 50 ton. Če kamni v oboku »eksplodirajo«, popadajo drobci na kurišče, v obodu pa ostanejo luknje. Tako se je dogodilo pred približno 15 leti, ko so eksplozije v takem kamnu razgnale del svoda in apnenica se je sesula. Gotovo nas bo pri takem kočljivem postavljanju oboda zanimalo, kako ločijo vse tri vrste kamna, da tako v obok zložijo le tistega, ki ne bo pripravil nesreče. Dolgoletne izkušnje so pripeljale apnarje do spoznanja, da je najnevarnejši tisti kamen, ki je najtemnejši. Razen po barvi se ta prav nič ne razlikuje od drugih dveh. Kje pa je pravi vzrok njegove muhavosti, še ni pojasnjeno.

Apnarstvo v Veštru kar dobro uspeva. Letno skuhamo 20 do 25 apnenic. Stalno je zaposlen sedaj le en apnar, nekaj delavcev pa pomaga priložnostno. Apno razvažajo po vsem Gorenjskem in vedno ga je še premalo.

Nazadnje nas zanima še kamen, ki ga žgejo. Kamen imajo koj za apnenico, kjer je že kar precejšen kamnolom. Veliko so ga odstranili s kamnitega hriba, ki je nekaj segal do sedanje apnenice. To tudi ni čudno, če le pomislimo, koliko kamna predela v enem letu ali v enem desetletju v apno samo apnenica. Veliko pa so tam natolkli tudi gramoza za posipanje cest in tako spravili v promet tudi droben material, ki ni za apnenico. Pričakovali bi, da mora biti kamen, iz katerega kuhajo apno, apnenec. Vendar bi se tudi tu zmotili, kot smo se na Praprotnem. Kamnina je dolomit, siv je, tu svetlejši, tam temnejši. Večidel je drobno zrnat in se v soncu svetlika kot sladkor. V njem je ponekod precej drobnih votlinic z majhnimi, svetlečimi se dolomitnimi kristalčki. Dolomit je v kamnolomu precej razpokan in večkrat prelomljen, tu in tam zdrobljen. Redkeje je bledordečkast zavoljo železovih spojin, ki so se vlezle po razpokah v globlje dele kamnine.

Ostale apnenice v Veštru in okolici pa so že brez sledu izginile in kmalu bodo tudi ljudje pozabili, da so sploh kdaj stale. Zato naj le bodo tu vsaj mimogrede omenjene.

V Veštru, na vrhu klanca, je bila *apnenica Bregarjevega Blaža*. Tudi ta je bila znotraj zidana z opeko in zunaj obdana z zapletom. Prvi začetki apnarjenja sežejo tudi tu pred leto 1880: seveda je bila sprva tu le poljska peč, šele kasneje so jo pozidali. Letno so skuhamo le okoli 7 apnenic.

Blizu Bregarjeve apnenice je stala *Gosarjeva apnenica*, ki je bila vseskozi le poljska peč. Z apnarjenjem so začeli še pred letom 1880, nehali pa že v letih 1906 ali 1907. Seveda tu ni bilo večje proizvodnje apna, le kake 3 ali 4 apnenice so skuhamo vsako leto.

V obeh apnenicah so žgali prav tak dolomit kot za današnjo apnenico v Veštru. Še danes se vidi, kje so ga lomili.

Naslednja je bila *Balantova apnenica*; stala je na nasprotni strani Selščice, pod Lubnikom. Tudi v tej so prvokrat zakurili že pred letom 1880, nehali pa pred prvo svetovno vojno (1812). Apnenica je bila zunaj in znotraj pozidana s kamnom, v sredini pa je bila sežgana ilovica, ki je zapirala dostop zraka v lonec. Lonec je bil znotraj iz kremenovega peščenjaka in drobno zrnatega kremenovega konglomerata, ki jima ogenj ne more tako brž do živega. Kamen za zunanji obod je bil apnenec ali dolomit, ki so ju nabrali kar v okolici. Apnarjenje tudi tu ni zavzelo večjega obsega. Skuhali so po kakih pet apnenic na leto. Kamen za apnenico so pobirali po drčah, ki sežejo visoko v strmine Lubnika. Večinoma je bil to apnenec, nekaj verjetno tudi dolomita.

Zadnja apnenica, ki naj bo tu omenjena, je bila *Krevsova apnenica*. Stala je v Vincarjih, prav tako na desni strani Selščice, tam, kjer stoji danes tovarna hladilnikov. Prvo apnenico so skuhamo tam že pred potresom leta 1895, nehali pa so z delom pred prvo svetovno vojno. Apnenica je bila znotraj pozidana z opeko, zunaj pa s kamnom. Vmes je bila sežgana ilovica. Skuhali so kvečjemu po 5 apnenic na leto. Zanimivo pa je, da so kamen vozili iz kamnoloma za današnjo apnenico v Veštru. Za vsako kuho so ga odpeljali 45 voz.

O večini apnenic v Veštru in na Praprotnem danes ni več sledu. Le v treh še zdaj kuhajo apno. Te si še lahko ogleda, kdor bo hodil tam okoli, in videl bo marsikaj zanimivega o apnarjenju, ki je bilo tam včasih močno razvito, danes pa upada.